

Лук'яненко О. В. Технології політехнізації вищої педагогічної школи УРСР доби «відлиги» / Лук'яненко Олександр Вікторович // Матеріали за 8-а міжнародна научна практична конференція, «Образованието и науката на XXI век», - 2012. Том 15. История. София. «Бял ГРАД-БГ» ООД – С.3-5.

Лук'яненко Олександр Вікторович

Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка

ТЕХНОЛОГІЇ ПОЛІТЕХНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ШКОЛИ УРСР ДОБИ «ВІДЛИГИ»

Із переліку технологій, що їх використовувала влада у реформуванні освіти, було насичення освітніх програм дисциплінами, які мали наблизити вищу педагогічну школу до визначених владою так званих «потреб життя»: студентів, а згодом і викладачів знайомили з виробництвом не лише на сторінках підручників та на шпальтах періодичної преси, їх у прямому розумінні цього слова підводили до верстатів.

Звичайно, на зорі реформ освіти у 1953 р. швидкого зближення вишів та виробництва очікувати було не варто. У багатьох вишах країни саме оглядові екскурсії вирішили назвати основою політехнічного навчання. Принаймні, саме так бачили політехнізацію попервах у Харкові [1, арк.64] та Житомирі [2, арк.36]. У Вінниці навіть пропонували затвердити єдиний план виробничих екскурсій для педагогів на всі чотири роки навчання [3, арк.32]. У руслі реформ для студентів ПДП організували екскурсії студентів до рахункового бюро Полтави [4, арк.229-230], на заводи та фабрики міста [5, арк.4], на промислові підприємства з вивченням досвіду [6, арк.9] – заходи, властиві й педінститутам УРСР [7, арк.174]. Але коли у Черкасах викладачка інституту Носенко заявила, що екскурсії не мали бути основою політехнізації, її почали критикувати за недовіру до політики влади [8, арк.103]. Тривалою виявилась співпраця Полтавського ДПІ з Сумським суперфосфатним заводом, куди молодь часто виїздила на практику. Правда, ця співпраця обмежилась екскурсіями, бо ж дирекція жодного разу так і не допустила студентів на робочі місця [9, арк.6]. Проте, навіть вивчення досвіду роботи заводів, фабрик, колгоспів створювала

проблеми: бракувало і часу в навчальному плані, і грошей у скарбниці вишів. Через це заступник директора Полтавського ДПІ А. Каришин закидав Міносвіти, що воно не крокувало у ногу з життям, а інститут не був у силах сам щось зробити досконало [10, арк.54]. Згодом Міносвіти зобов'язало організувати лекторії для викладачів вишів із основ сільського господарства, водити їх на екскурсії на заводи та фабрики регіонів [11, арк.95].

Наступною технологією, що вплинула на якісний показник політехнічного навчання, було специфічне державне замовлення щодо абітурієнтів. У країні з суцільним державним замовленням, говорити про специфіку важко, однак, у справі політехнізації вона таки була. Приводом для дискусій у грудні 1954 р. стали правила прийому до вишів. Радянська держава запропонувала приймати до навчальних закладів на пільгових умовах виробничників – тих, хто уже мав дворічний досвід роботи.

Однак, полтавець А. Матюков зауважував, що подібна «плинність робочої сили негативно вплине на сільське господарство» країни, до того ж після двох років роботи за верстатом знання людини будуть безнадійно втрачені [12, арк.24]. Асистент кафедри математики А. Пліш у цьому вбачав порятунок від виховання «білоручок» у радянському суспільстві [12, арк.25-59]. Якщо у Полтаві це обійшлося лише теоретичними дебатами, то в Умані математик І. Хазін навіть став чинити прихований опір зарахуванню виробничників, постійно утискаючи їх під час іспитів та у навчанні [13, арк.2]. Так, у 1956 р. молоді з виробництва на I курс до Полтавського ДПІ зарахували всього лише 8 чоловік із 250 абітурієнтів, у Дрогобич їх – 6 із 153 [14, арк.107-110, 114-115]. Якщо врахувати, що в усій республіці звітували, що середня кількість виробничників склала 65% (24 тисячі молодих людей з 37 тисяч новобранців до вузів [15, арк.40]), педагогічні інститути відверто залишались позаду.

До виправлення ситуації долучались обкоми КПУ та виконкоми облрад трудящих. Наприклад, у листопаді 1959 р. у Полтаві зібрали представників колгоспів та підприємств області і розробили спеціальний план прийому у виші представників виробництва [16, арк.84]. Із районів області під час вступної

кампанії 1960 р. 300 абітурієнтів стали у чергу до Полтавського ДПІ, іще 10 установ Полтави пообіцяли сприяти вступові 30 своїх працівників до вишу. Установи були різнорідними за спрямуванням, тож говорити про якусь цілеспрямованість кампанії важко, окрім як виконати замовлення держави [17, арк.124-132].

Приклад направлення «виробничників» до вищої педагогічної школи (м. Полтава, 1960 р.)	
Назва установи	Кількість абітурієнтів (чоловік)
Облпрофрада	8
Бавовнянопрядильна фабрика	4
Турбомеханічний завод	3
Шкіряно-взуттєвий комбінат	3
Масложиркомбінат	2
Молокозавод	2
М'ясокомбінат	2
Рукавична фабрика	2
Скляозавод	2
Швейна фабрика	2
Всього	30

Уже за рік ситуація з набором виробничників до лав педагогічних вишів докорінно змінилася. До трійки лідерів забезпечення навчання виробничників увійшли Кіровоградський, Вінницький та Луганський педінститути, хоча, були і ті, кому за невиконання державних планів перепало «на горіхи» (Бердянськ, Глухів, Дрогобич та інші) [18, арк.59]. Посилення тиску на систему освіти призвело до того, що у 1961 р. виявилось, що українські виші стали першими в СРСР по набору виробничників [19, арк.164].

Цей крок значно розширив межі світогляду колективів освітян: з прилученням до лав освітян людей, які свідомо обрали роботу на селі чи на фабриці, змінилися й інтереси загалу. Із одного боку, педагоги вишів УРСР зазначали, що виробничники «більш уважно ставляться до навчання» (Черкаси [20, арк.3]), «до самостійної роботи, більше цікавляться консультаціями» (Харків [21, арк.106]). Із іншого боку, зауважували, що до вишів ішли люди, «чиє життєве призначення було далеким від педагогіки» [22, арк.20, 29].

Отже, головними технологіями по вживленню політехнізації у вищу педагогічну школу УРСР було насичення навчальних програм предметами виробничого циклу та поповнення лав викладачів та студентів за рахунок людей з виробництва.

Література:

1. Держархів Харківської області, ф.Р-4293, оп.2, спр.497, 96 арк.
2. ЦДАВО України, ф.166, оп.15, спр.1294, 148 арк.
3. Там само, спр.1291, 135 арк.
4. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.392, 233 арк.
5. Там само, спр.424, 28 арк.
6. Там само, спр.552, 60 арк.
7. ЦДАГО України, ф.1, оп.71, спр.243, 242 арк.
8. Держархів Черкаської області, ф.П-2187, оп.1, спр.21, 164 арк.
9. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.911, 10 арк.
10. Там само, спр.542, 104 арк.
11. Там само, спр.517, 97 арк.
12. Там само, спр.486, 104 арк.
13. Держархів Черкаської області, ф.Р-1418, оп.2, спр.206, 226 арк.
14. ЦДАГО України, ф.1, оп.71, спр.193, 156 арк.
15. Там само, спр.226, 255 арк.
16. Держархів Полтавської області, ф.П-15, оп. 2, спр.1858, 108 арк.
17. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.655, 132 арк.
18. ЦДАГО України, ф.1, оп.71, спр.239, 186 арк.

19. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.756, 181 арк.
20. Держархів Черкаської області, ф.Р-193, оп.8, спр.322, 298 арк.
21. Держархів Харківської області, ф.Р-4293, оп.2, спр.741, 447 арк.
22. Держархів Полтавської області, ф.П-15, оп. 2, спр.1993, 159 арк.